

Олена ПАНЧЕНКО

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри перекладу
та лінгвістичної підготовки іноземців
(Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара)

РЕАЛІЗАЦІЯ АНГЛІЦИЗМІВ, УТВОРЕНИХ ВІД ВЛАСНИХ НАЗВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Серед значної кількості англіцизмів, запозичених українською мовою, чільне місце посідають слова, утворені від топонімів, антропонімів та назв компаній (або підприємств). Матеріал дослідження був відібраний на платформі «Словотвір» (використано також наукові доробки магістра Шаповалової Н.).

До відтопонімічних англіцизмів уналежнюємо такі: *гамбургер* – від назви німецького міста Гамбург; *джинси* – утворено від назви італійського міста Генуя (*jeans* у значенні «штани, зроблені з «джинсової» тканини» зафіксовано в 1908 р., що походить від *Geayne* «переплетена по діагоналі бавовняна тканина» з середини XV ст., що є скороченням *Gene fustian*, від середньофранцузького *jean fustian*, «фланель (різновид бавовняної тканини) з Генуї») [69]; *бікіні* отримало свою назву від атола Бікіні (Bikini), що у Тихому океані, на честь випробовування там атомної зброї Сполученими Штатами Америки у 1946 році.

Лексеми, які утворені від антропонімів, перетворюються у загальні назви і відповідно пишуться з маленької літери. Розглянемо низку лексем, утворених у такий спосіб.

У 1778 р. Едвард Сміт-Стенлі, 12-й граф Дербі (Edward Smith-Stanley, 12th Earl of Derby), або лорд Дербі, вперше провів в Англії кінні змагання для 3-річних коней. На честь нього цей вид спорту отримав назву *дербі* [53, с. 243].

Слово на позначення обтягуючої в'язаної вовняної куртки або жилетки *кардиган* (англ. *cardigan*) фіксують у 1868 році [69]. Воно утворене на честь англійського генерала Джеймса Томаса Бруднелла, 7-го графа Кардіган, або лорда Кардіган (James Thomas Brudenell, 7th Earl of Cardigan), який носив такий одяг і заснував стиль.

Непромокальний плащ *макінтош* (англ. *mackintosh*) вперше запатентував шотландський хімік Чарльз Макінтош (Charles Macintosh), на честь якого і був названий.

Джерімендеринг (англ. *gerrymandering*) – утворене в 1812 р. слово шляхом телескопії від прізвища американського політика і дипломата, тогочасного губернатора штату Массачусетс Елбриджа Геррі (Elbridge Thomas Gerry), яким було підписано законопроект про утворення виборчих округів, та міфічної саламандри (*salamander*). Видавець бостонської газети дав таку назву малюнку, на якому карикатурист зобразив один з виборчих округів штату Массачусетс у вигляді саламандри. Згодом слово стало позначати й інші утворені виборчі округи, що дають

перевагу певній політичній партії чи групі. Варто зазначити, що відбулася зміна вимови цього слова – спочатку *Gerry-mander*, пізніше *gerrymander*, вимовляли з першим звуком «г» [/'gɛrɪmændər/] (1812 р.), а згодом – «дж» [/'dʒɛrɪmændər/].

Далі зазначене слово містить власну назву не навмисно, а опосередковано. В університеті Карнегі-Меллон (Carnegie Mellon University, CMU) у 2000 р. спеціально підібраний акронім *капча* (англ. *captcha*, від *Completely Automated Public Turing test to tell Computers and Humans Apart*) містить термін *Turing test* (*Turing's test*). Він позначає тест на здатність комп'ютера продемонструвати такий інтелект, коли людина не може відрізнити з ким вона спілкується – з комп'ютером чи іншою людиною, спираючись лише на отримані відповіді на задані нею питання обом. Застосування такого тесту запропонував англійський математик, криптограф Алан Тюрінг (Alan Mathison Turing).

Каррування / каррінг (англ. *currying*) – метод обчислення функції від багатьох аргументів, перетворенням її в послідовність функцій одного аргументу. Отримало свою назву від імені американського математика і логіка Гаскеля Каррі (Haskell Brooks Curry), який поширив цей метод обчислення функції.

Пов'язане з доменним виробництвом слово *каупер* (англ. *Cowper stove*) позначає повітрянагрівачі регенеративного типу винайдені англійським інженером Е. А. Каупером (Edward Alfred Cowper) у 1857 р., або їх різновиди. Від прізвища винахідника і утворена лексема.

Мова безсумнівно реагує на події, які відбуваються у світі, і дієслово *меганмарклити* (англ. *to Meghan Markle*) є яскравим прикладом. Воно має значення «цінувати себе та своє психічне здоров'я, та бути готовим піти з оточення, де тебе не сприймають як особистість» і віддзеркалює подію березня 2020 року, коли Меган Маркл (Meghan, Duchess of Sussex) та принц Гарі (Prince Henry (Harry) Charles Albert David of the United Kingdom, Duke of Sussex) офіційно склали з себе повноваження членів королівської родини Великобританії та вирішили жити самотійно.

Третій різновид, назви, утворені від назв компаній, чи підприємств, має свою особливість. Нерідко такі назви на позначення конкретного предмета, який ця компанія виробляла, вживають в українській мові в той час, як в мові-джерелі для нього існує власна назва. Розглянемо детальніше.

В українській мові, як і в мовах пострадянських країн, *кеди* отримали свою назву від заснованої у 1916 р. американської торгової марки *Keds*, яка і виробляла такий різновид взуття. Коли створювали назву, то хотіли назвати об'єднання тридцяти маленьких компаній, спеціалізованих на продажі взуття з резиновою підошвою, логічним і таким, що непогано запам'ятовується словом «*Peds*» від латинського *ped* «нога, стопа». Проте така назва вже була зайнята. Компанія вирішила це питання шляхом підстановки всіх літер англійського алфавіту замість першої та зупинилася на більш милозвучному варіанті з літерою «К» на початку. В англійській же мові вживають низку інших назв, в залежності від країни: *plimsoll shoe* (Великобританія), *sandshoe*, *sneakers* (Австралія), *running shoes*, *runners* (Канада), *sneakers*, *tennis shoes*, *basketball shoes*, *Keds*, *Chucks* (США).

Подібна ситуація із словом *ксерокс*. Лексема походить від назви компанії Xerox Corporation, яка виробляла такі пристрої, в той час як в англійській існує своя назва – *photocopier*.

Парктронік (англ. *Parktronic*) – допоміжна паркувальна система. На її позначення в англійській мові поширена назва *parking sensor*. Parktronic – назва торгової марки, спеціалізація якої – вироблення паркувальних систем на автомобілі Mercedes-Benz.

Отже, слова, утворені від власних назв, мають певний змістовий зв'язок з епонімом, в якості якого може виступати географічна назва, ім'я людини, назва компанії (її асоціація з назвою продукції, яку вона виробляє).